

Sygn. akt II KK 92/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Piotr Mirek

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Józefa Gemry,

w sprawie **M. K.**

oskarżonego z art. 286 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 28 listopada 2018 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego - na niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 24 marca 2017 r., sygn. akt X Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W.

z dnia 28 września 2016 r., sygn. akt III K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

M. K. został oskarżony o to, że w dniu 29 sierpnia 2013 r. w W. w oddziale [...] P. S.A. przy ul. P. [...], działając wspólnie i w porozumieniu z nieustaloną osobą, z góry powziętym zamiarem w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, będąc uprzednio karanym za umyślne przestępstwo podobne i w ciągu pięciu lat po odbyciu kary co najmniej sześciu miesięcy pozbawienia wolności, doprowadził D. P. J. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez wprowadzenie wymienionej w błąd co do swojej tożsamości, podając się za członka jej rodziny: C. G., w wyniku czego podstępnie uzyskał zgodę na udzielenie mu pożyczki w wysokości 5000 USD, które to pieniądze wymieniona przekazała za pośrednictwem U. na dane M. K., po czym pomimo otrzymania pieniędzy w walucie polskiej w wysokości 15.633,050 zł we wskazany przez siebie sposób nie zwrócił ich pokrzywdzonej w ustalonym terminie, czym wyrządził D. P. J. szkodę w łącznej kwocie 5045 USD, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 28 września 2016 r., sygn. akt III K [...], Sąd Rejonowy w W.:

I. „oskarżonego M. K. w ramach zarzucanego mu, że w dniu 29 sierpnia 2013 r. w W. w Oddziale [...] P. S.A. przy ul. P. [...], będąc uprzednio karanym za umyślne przestępstwo podobne i w ciągu pięciu lat po odbyciu kary co najmniej sześciu miesięcy pozbawienia wolności, udzielił pomocy nieustalanej osobie, w ten sposób, że ułatwił jej swym zachowaniem polegającym na odbiorze kwoty 15.633,50 zł popełnienie czynu zabronionego polegającego na tym, że owa nieustalona osoba, działając z góry powziętym zamiarem osiągnięcia korzyści majątkowej, doradziła D. P. J. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez wprowadzenie wymienionej w błąd co do swojej tożsamości, podając się za jej członka rodziny C. G., w wyniku czego podstępnie uzyskała zgodę na udzielenie jej pożyczki w wysokości 5000 USD, które to pieniądze pokrzywdzona przekazała za pośrednictwem U. na dane oskarżonego M. K., który po otrzymaniu tych pieniędzy w walucie polskiej w wysokości 15633,50 zł nie zwrócił ich pokrzywdzonej, tj. uznaje tego oskarżonego za winnego popełnienia występku z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. i za to na tej podstawie” skazał go zaś na podstawie art. 19 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności;

II. na podstawie art. 46 § 1 k.k. nałożył na oskarżonego obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody przez zapłatę D. P. J. kwoty 15.633,50 zł;

III. rozstrzygnął o kosztach sądowych.

Orzeczenie to zaskarżone zostało w całości apelacją obrońcy oskarżonego, w której zarzucono obrazę prawa materialnego, tj. art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przypisanie oskarżonemu przestępstwa pomocnictwa do oszustwa, którego na szkodę D. J. dopuściła się nieustalona osoba w sytuacji, gdy wskazana w czynie przypisanym oskarżonemu w wyroku czynność odbioru w dniu 29 sierpnia 2013 r. kwoty 15.633,50 zł nie mogła stanowić znamienia strony przedmiotowej – czynności pomocniczej, ułatwiającej sprawcy głównemu dokonanie oszustwa, do popełnienia którego, czyli wprowadzenia pokrzywdzonej w błąd przez sprawcę oraz wystąpienia skutku w postaci niekorzystnego rozporządzenia przez nią mieniem, doszło dzień wcześniej, tj. 28 sierpnia 2013 r. oraz gdy brak jest ustaleń, iż w dacie popełnienia przestępstwa oszustwa oskarżony posiadał wiedzę o tym przestępstwie popełnianym na szkodę pokrzywdzonej i obejmował zamiarem realizację znamion przez głównego sprawcę. W konsekwencji tego zarzutu skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego.

Wyrokiem z dnia 24 marca 2017 r., sygn. akt X Ka [...], Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżone orzeczenie i uniewinnił oskarżonego.

Wyrok Sądu odwoławczego zaskarżony został w całości na niekorzyść oskarżonego kasacją Prokuratora Rejonowego w A.. W kasacji podniesiono zarzuty:

- obraży prawa procesowego, a w szczególności art. 7 k.p.k. polegającej na kształtowaniu przez Sąd odwoławczy przekonania o niewinności oskarżonego na podstawie ujawnionych w sprawie dowodów ocenianych w sposób dowolny z pominięciem zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, co w konsekwencji doprowadziło do zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji przez uniewinnienie oskarżonego; art. 437 § 2 k.p.k., art. 457 § 2 i 3 k.p.k., art. 424 § 1 k.p.k. polegającej na sporządzeniu uzasadnienia wyroku w sposób nie odpowiadający wymogom określonym w tym przepisie, bez wskazania czym

kierował się Sąd wydając wyrok uniewinniający, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlatego nie uznał dowodów przeciwnych, a także dlatego zarzuty i wnioski zawarte w apelacji obrońcy oskarżonego uznał za zasadne;

- rażącej obrazy prawa materialnego, a mianowicie art. 18 § 3 k.k. polegającej na uniewinnieniu oskarżonego, mimo iż w opisie czynu przypisanego oskarżonemu przez Sąd pierwszej instancji zawarte były wszystkie znamiona występku pomocnictwa do przestępstwa z art. 286 § 1 k.k.

Postanowieniem z dnia 9 stycznia 2018 r., II KK 272/17, Sąd Najwyższy oddalił kasację, jako oczywiście bezzasadną.

Postępowanie w rozpoznawanej sprawie wywołane zostało kasacją wywiedzioną przez podmiot szczególny, tj. Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego. Wyrok Sądu odwoławczy został zaskarżony w całości na niekorzyść oskarżonego, a w nadzwyczajnym środku zaskarżenia zarzucono „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 434 § 1 k.p.k. w zw. z art. 399 § 1 k.p.k., polegające na błędnym przyjęciu, iż w sytuacji, gdy apelację od wyroku sądu I instancji wniósł jedynie obrońca oskarżonego na jego korzyść, nie ma możliwości skazania oskarżonego za inny czyn, chociażby mieścił się w granicach zaskarżenia, a orzeczenie nie byłoby surowsze od wydanego przez Sąd *meriti*, co doprowadziło do zaniechania zastosowania przez Sąd odwoławczy przepisu art. 399 § 1 k.p.k. i uprzedzenia stron postępowania o możliwości zakwalifikowania czynu, którego dopuścił się M. K., nie wychodząc poza granice oskarżenia, według innego przepisu prawnego, w następstwie czego wydany został wyrok uniewinniający oskarżonego od popełnienia przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., podczas gdy jego zachowanie należałoby oceniać jako wyczerpujące ustawowe znamiona występku z art. 300 § 2 k.k.

Odwołując się do przedstawionego zarzutu skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja zasługiwała na uwzględnienie, ponieważ zasadny okazał się podniesiony w niej zarzut obrazy art. 434 § 1 k.p.k.

W uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w W. wskazano, że Sąd ten „uwzględnił, że zachowanie oskarżonego, który zgodził się na udostępnienie swojego konta w celu przyjęcia pieniędzy, wypłacenia ich, a następnie przekazania ich nieustalonemu mężczyźnie o pseudonimie „W.” mogłoby być – teoretycznie – rozpatrywane w aspekcie wyczerpania przez niego znamion występków określonych w art. 292 § 1 k.k. Zaniechanie, jednak, przez sąd I instancji dokonania rozważań co do możliwości wypełnienia przez M. K. znamion innego typu i inaczej opisanego, niż w przypisanym mu zaskarżonym wyrokiem czynnie, przestępstwa, spowodowało – w sytuacji wniesienia apelacji tylko na korzyść oskarżonego – niemożność w ogóle dokonania takiej korekty w ramach postępowania odwoławczego. Sąd Okręgowy miał tu bowiem na uwadze (...) wynikający z art. 434 § 1 k.p.k. zakaz *reformationis in peius*, zgodnie z którym sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wtedy m.in., gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy. Jeżeli bowiem wyrok nie został zaskarżony na niekorzyść oskarżonego w części dotyczącej winy, to sąd odwoławczy, wobec zakazu *reformationis in peius*, nie może dokonywać nowych ustaleń faktycznych, w tym zmianę opisu czynu, ani w tym celu uchylać wyroku i przekazywać sprawy do ponownego rozpoznania (...). Zakaz orzekania na niekorzyść oskarżonego oznacza, że w wypadku braku środka odwoławczego wniesionego na niekorzyść sytuacja jego w postępowaniu odwoławczym nie może ulec pogorszeniu w żadnym zakresie, w tym również w sferze ustaleń faktycznych, powodujących lub tylko mogących powodować negatywne skutki w sytuacji prawnej oskarżonego (...). Uwzględniając powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że z uwagi na obowiązywanie zakazu *reformationis in peius* określonego w art. 434 k.p.k. (gdyż wyrok nie został zaskarżony na niekorzyść oskarżonego), nie był uprawniony do tego, aby zmienić opis czynu przypisanemu M. K. w kierunku art. 292 § 1 k.k. Wniesienie apelacji tylko na korzyść oskarżonego w ogóle uniemożliwia korektę opisu czynu tak, by odpowiadał paserstwu nieumyślnemu, także po ewentualnym uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji” (zob. k – 500).

Generalnie trafne wywody Sądu odwoławczego, związane z rozumieniem istoty zakazu *reformationis in peius*, dotknięte są jednak zasadniczą wadą. Nie

sposób bowiem zaakceptować stanowiska, że brak zaskarżenia na niekorzyść uniemożliwia dokonanie jakichkolwiek innych ustaleń faktycznych, a w konsekwencji poczynienia odmiennej oceny prawnej. Zaakceptowanie takiego rozumienia zakazu wynikającego z treści art. 434 § 1 k.p.k. prowadziłoby bowiem do absurdalnych skutków, takich jak np. niemożność przyjęcia, że oskarżony dopuścił się zarzucanego mu czynu w typie uprzywilejowanym, czy też przypisania mu odpowiedzialności za występki nieumyślne przy pierwotnym skazaniu za czyn popełniony umyślnie. Zakaz pogorszenia sytuacji procesowej oskarżonego, stanowiący istotę regulacji z art. 434 § 1 k.p.k., musi być odnoszony do pierwotnej decyzji procesowej, a więc wyroku, który zapadł przed sądem pierwszej instancji. Sąd odwoławczy musi zatem zbadać, czy ewentualne orzeczenie o charakterze reformatoryjnym nie pogorszy sytuacji procesowej oskarżonego wyznaczonej treścią wyroku sądu pierwszej instancji. Oczywiście jest, że ramy postępowania jurysdykcyjnego określone są przez zdarzenie historyczne opisane w skardze wszczynającej postępowanie, a nie przez poszczególne elementy tego opisu, co oznacza wszakże, że sąd związany jest tymi ramami, a zatem przedmiotem orzekania nie mogą zachowania wykraczające poza wspomniane zdarzenie historyczne. Inaczej mówiąc, granice oskarżenia zostają utrzymane dopóty, dopóki w miejsce czynu zarzucanego, w ramach tego samego zdarzenia historycznego można przypisać oskarżonemu czyn, nawet ze zmienionym opisem i jego oceną prawną, ale mieszczący się w tym samym zespole zachowań człowieka. Obowiązkiem Sądu odwoławczego było zatem, przy założeniu, że ze względu na wniesienie apelacji wyłącznie na korzyść, nie może dojść do pogorszenia sytuacji procesowej oskarżonego w zestawieniu z wyrokiem sądu pierwszej instancji, rozważenie, czy w realiach sprawy, w szczególności zważywszy na opis czynu przypisanego w wyroku Sądu Rejonowego, możliwe jest przypisanemu innemu czynu zabronionego, w szczególności zagrożonego łagodniejszą sankcją w porównaniu z art. 286 § 1 k.k. Sąd Okręgowy winien zatem rozstrzygnąć, czy możliwe jest przypisanie oskarżonemu odpowiedzialności z art. 292 § 1 k.k., o czym sam wspominał, czy z art. 300 § 2 k.k., na co wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego w sprawie II KK 272/17, a następnie, dopiero po stwierdzeniu takiej możliwości, uprzedzić strony w trybie art. 399 § 1 k.p.k. W tym kontekście

kasacja zarzucająca obrazę art. 399 § 1 k.p.k. jest niezasadna, ponieważ Sąd odwoławczy nie mógł naruszyć tego przepisu uznając, że zmiana opisu czynu i w konsekwencji jego kwalifikacji prawnej nie jest możliwa.

W przedstawionym stanie rzeczy konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W jego toku Sąd będzie zobowiązany do rozpoznania wniesionej apelacji w uwzględnieniu powyższych uwag.